

УДК 343.9

Ю. А. Дорохіна

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОЇ ПРИРОДИ БЕЗГОТІВКОВИХ ГРОШЕЙ ЯК ПРЕДМЕТА ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ

Постановка проблеми. Відомо, що інститут грошей пройшов тривале становлення, в процесі якого вони набували різних форм. Безготівкові гроші з'явилися порівняно нещодавно, зробивши такий саме переворот, як і поява паперових грошей, що в минулі століття швидко витіснили монети. Внаслідок бурхливого розвитку комп'ютерної техніки незабаром безготівкові гроші зовсім можуть замінити готівку.

Аналіз стану досліджень. Значний внесок у дослідження вказаної проблематики, своєчасність звернення до якої зумовлена зростанням кількості злочинних посягань на гроші у безготівковій формі, зробили такі науковці, як Н.О. Антонюк, О.І. Бойцов, М.П. Бікмурзін, Н.В. Вишнякова, Б.В. Волженкін, Н.О. Лопашенко, П.В. Олійник, О.В. Хабаров, В.В. Хилута, А.Ю. Швець та ін. При цьому єдиного розуміння поняття «безготівкові гроші» не існує, а до питань, які не дістали однозначного вирішення у кримінально-правовій науці та які суперечливо вирішуються на практиці, належить, зокрема, кримінально-правова оцінка незаконного заволодіння безготівковими грошима.

Метою статті є критичний аналіз здобутків попередніх науковців і, відповідно, продовження розробки та узагальнення доктринальних підходів щодо розуміння правової природи безготівкових грошей, з'ясування особливостей безготівкових грошей як предмета злочинів проти власності.

Виклад основного матеріалу. Встановити природу безготівкових грошей намагаються як фінансисти, так і юристи. Щоправда, думки правників відрізняються від міркувань фінансистів, які обстоюють тезу про інформаційну природу безготівкових грошей; натомість юристи не можуть не зважати на поняття, закріплені в законодавстві (насамперед, цивільному). З положень останнього однозначно випливає, що безготівкові гроші є об'єктом цивільних прав. Проте залишається відкритим питання, чим саме – речами або правом вимоги – варто визнавати гроші у безготівковій

формі. Аналіз наукових праць цивілістів і фінансистів дозволяє виокремити три основні концепції (підходи) щодо розуміння правової природи безготівкових грошей:

1) безготівкові гроші – це особлива форма грошей, що має речово-правову природу. На безготівкові гроші на банківських рахунках, як і на інші речі, поширюється право власності їх власника – клієнта банку. Такі нематеріальні символи грошей, як, наприклад, банківський рахунок і, відповідно, безготівкові гроші, є об'єктами речового права. При внесенні готівки до банку та зарахуванні її на рахунок клієнта відбувається не перехід права власності на грошові знаки від вкладника до банку, а зміна форми грошей з готівкової на безготівкову. Безготівкові гроші визнаються юридичною фікцією готівки, передача якої у власність іншій особі юридично прирівнюється до готівкового обігу. Безготівкові гроші є лише символами, які замінили в цивільному обороті готівку без зміни своєї правової природи і без зміни принципів регулювання як об'єктів речових прав [1, с. 44–49; 2, с. 68–72; 3, с. 87];

2) безготівкові гроші є правом вимоги клієнта до банку, яке носить зобов'язальний характер. У клієнта немає права власності на передану банку готівку, оскільки відсутня матеріальна річ, за якою це право може набуватися. При здійсненні різних операцій з безготівковими грошима об'єктами таких операцій є не гроші, а право вимоги до банку щодо здійснення операцій і послуг у межах певної грошової суми, в т.ч. видачі цієї суми клієнтові, тобто право на гроші. На банківському рахунку обліковуються не гроші, а вимоги, зобов'язання банку щодо його клієнтів і контрагентів; безготівкові гроші на банківських рахунках не є речами, вони існують у формі записів і становлять собою свідчення зобов'язального права щодо вимоги клієнта до банку, зміст якого розкривається чинним законодавством, а також договором банківського рахунку між банком і клієнтом. Під час безготівкових розрахунків відбувається не рух коштів у чистому вигляді, а рух грошових зобов'язань. Безготівкові гроші розглядаються як таблиця реєстрації боргових зобов'язань у грошовій формі однієї сторони перед іншою. Питання, хто є власником коштів, що перебувають на рахунку клієнта банку, позбавлене юридичного сенсу, адже ці кошти мають вигляд не фізично існуючих речей, а записів на рахунках [4, с. 534; 5, с. 138–141; 6, с. 90–100; 7, с. 116–118]. Традиційне уявлення про гроші як про речі в межах наведеного підходу критикується з тих підстав, що матеріальні носії грошей (банкноти, монети) виконують лише облікові функції;

3) безготівкові гроші мають змішану, речово-зобов'язальну природу. Ця концепція об'єднує перший і другий підходи, а її прихильники вказують на те, що безготівкові гроші є зобов'язальним правом, яке конструює фікцію речі, внаслідок чого стає можливим застосовувати до цих прав, вважаючи їх речами, режим речового права [8, с. 59; 9, с. 21–30]. З одного боку, безготівкові гроші є зобов'язальним правом (правом вимоги) власника рахунку щодо банку; з іншого (щодо третіх осіб), – вони є засобом розрахунку.

З'ясована неоднозначність правової природи безготівкових грошей не може не ускладнювати вирішення питань кваліфікації незаконного заволодіння такими грошима. У кримінально-правовій літературі з цього питання висловлюються різні точки зору.

Так, окремі фахівці вважають, що у разі незаконного перерахування безготівкових коштів шкода заподіюється зобов'язальним відносинам, у зв'язку з чим безпідставним видається застосування кримінально-правових норм про відповідальність за злочини проти власності [10, с. 162]. Не сприймаючи викладену позицію по суті, водночас зауважимо, що проблема визначення родового об'єкта злочинів, відповідальність за які передбачено Розділом VI «Злочини проти власності» Особливої частини КК України, існує. Річ у тім, що коло відносин, що фактично охоронюються кримінально-правовими нормами, об'єднаними в цей розділ, не обмежується відносинами власності, а тому його назва, на наш погляд, потребує уточнення.

Інші криміналісти, які також є прибічниками концепції зобов'язально-правової природи безготівкових грошей, розглядають їх як право на майно, стверджуючи, що: 1) зобов'язальні права (права вимоги) є майновими правами, відповідно, «правом на майно»; 2) розкрадання безготівкових грошових коштів є неправомірним заволодінням майновими правами зобов'язального характеру; 3) розкрадання є закінченим з моменту зарахування коштів на рахунок винного; 4) шкода заподіюється власникові рахунку [11, с. 21–22; 12, с. 119–120; 13, с. 67]. Щопрада, на думку А.А. Тарасова, такі висновки мають, скоріше, формальний характер і не повною мірою враховують фактичні можливості застосування цивільно-правових норм до кримінально-правових відносин, через що можуть покладатися в основу кваліфікації лише з певними припущеннями [14].

За викладеного підходу злочинні посягання на безготівкові кошти можуть розцінюватись як шахрайство і вимагання, адже у диспозиціях ст. 189 і ст. 190 КК України поряд із майном фігурує і право на майно. Принагідно відзначимо, що нам імпонує позиція тих дослідників (А.Г. Безверхов, О.І. Бойцов, І.А. Клепицький, С.М. Кочої, А.В. Савченко, Ю.Л. Шуляк та ін.), які вважають юридично некоректною тезу про визнання права на майно окремим предметом шахрайства і вимагання, оскільки у разі незаконного придбання права на майно предметом цього злочину проти власності фактично є власне майно.

Викладене вище положення про визнання кримінально караного заволодіння безготівковими грошима набуттям злочинцем права вимоги (зобов'язального права), яке є правом кредитора вимагати від боржника здійснення певних дій (наприклад, право вимагати від банку перерахування грошових коштів), не виглядає безспірним. У процесі незаконного перерахування грошових коштів на рахунок злочинця останній не набуває зазначеного права, оскільки діє поза договірними відносинами і поза законом.

З приводу труднощів, які неминуче виникають у разі ототожнення права на майно і безготівкових грошей як зобов'язальних прав (прав вимоги), в літературі звертається увага на такі обставини.

По-перше, тлумачення кримінально-правових норм не дозволяє вважати поняття «право на майно» ідентичним цивільно-правовому поняттю «майнові права». Використання в диспозиціях статей КК двох різних понять – «майно» і «право на майно» – свідчить про те, що під майном законодавець розуміє не право власності, а його об'єкт – речі. Отже, «право на майно» – це право на річ, а не на дії особи.

По-друге, розкрадання безготівкових грошей не можна розглядати як набуття виним зобов'язального права (права вимоги). Суть зобов'язального права була сформульована ще в римському праві і закріплена в ЦК: це право кредитора вимагати від боржника здійснення певних дій. При укладанні договору банківського внеску у клієнта (власника рахунку) виникає право вимагати від банку перерахування і видачі грошових коштів, що знаходяться на рахунку. Це право підтверджується та оформлюється документально, а списання грошових коштів здійснюється на підставі розрахункових документів. Очевидно, до моменту перерахування грошових коштів злочинець не набуває права вимоги. У результаті шахрайства при використанні документів злочинець не стає стороною зобов'язання, оскільки протиправне діяння не є підставою для виникнення прав. Він уводить банк в оману щодо наявності в нього зобов'язального права і вимагає від банку списання грошових коштів з рахунку, не маючи жодних гарантій виконання його незаконних вимог. Своєю чергою, розпорядження на перерахування від власника рахунку є реалізацією його законної вимоги. Проте і після незаконного перерахування грошових коштів на рахунок злочинця останній також не набуває зобов'язального права.

По-третє, до моменту виконання банком вимоги злочинця розкрадання не можна вважати закінченим: грошові кошти перебувають у власності банку; відповідно, у злочинця відсутня реальна можливість розпоряджатися грошовими коштами на свій розсуд або користуватися ними як своїми власними. Визначити момент закінчення розкрадання в цьому випадку стає практично неможливим, тому що безготівкові гроші, які знаходяться на рахунку, мають знеособлений характер, і їх неможливо розділити на викрадені та отримані законним шляхом [14].

У науковій літературі [15, с. 29–37] також наводяться чинники, які вказують на речово-правову природу безготівкових грошей: якщо розглянути деякі зобов'язання, пов'язані з переміщенням коштів, стає зрозуміло, що законодавство визнає безготівкові гроші об'єктом права власності.

Так, згідно зі ст. 1046 ЦК України за договором позики позикодавець передає гроші або інші речі іншій стороні у власність. На сьогодні переважна більшість кредитів видається у безготівковій формі. Виникає питання: що у цьому випадку передається у власність? Більш того, якщо кредит надається банком шляхом перерахування коштів на поточний рахунок, який відкрито у цьому самому банку, виходить, що кошти залишилися у власності банку. Таке тлумачення суперечить законодавчому визначенню договору кредиту (позики), на підставі якого відбувається зміна права власності на безготівкові гроші з моменту зарахування грошей на рахунок одержувача.

Якщо визнати, що безготівкові гроші – це лише зобов'язання, при аналізі розрахункових відносин може виникнути низка інших нелогічностей (зокрема, щодо неможливості банку здійснити безготівковий переказ за відсутності у нього самого коштів на кореспондентському рахунку, щодо можливості стягнення коштів, які помилково надійшли на банківський рахунок будь-якої особи, як безпідставного збагачення) [16, с. 97–101].

Нам імпонує підхід, відповідно до якого безготівкові гроші мають змішану, речово-зобов'язальну природу. Вони є фікцією речі, яка має зобов'язальну природу. Для зручності (потреб кваліфікації злочинів) цілком можливо застосовувати до безготівкових грошей режим речового права, визнаючи їх майном. Як відомо, поняття майна, будучи за своєю юридичною природою міжгалузевим, є однією з визначальних цивілістичних категорій. І вирішальне слово у з'ясуванні цього поняття має належати не криміналістам, а цивілістам.

При цьому з положень ЦК України випливає, що гроші визнаються різновидом майна. Під річчю розуміють предмет матеріального світу, щодо якого можуть виникати цивільні права та обов'язки (ст. 179), а під майном як особливим об'єктом цивільних прав та обов'язків – окрему річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки (ст. 190). Стаття 192 під назвою «Гроші (грошові кошти)», не диференціюючи останні на готівкові і безготівкові, розміщена в межах глави 13 «Річ. Майно» розділу III «Об'єкти цивільних прав» чинного ЦК України. Отже, ЦК України однозначно зараховує гроші до майна безвідносно до їх готівкової чи безготівкової форми.

Також у п. 24 ст. 2 Закону України «Про банки і банківську діяльність» законодавець закріпив поняття коштів як грошей у національній або іноземній валюті, а вклад (депозит) – як кошти у готівковій або безготівковій формі, у валюті України або в іноземній валюті, які розміщені клієнтами на їх іменних рахунках у банку на договірних засадах на визначений строк зберігання або без зазначення такого строку і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства України та умов договору. Згідно зі ст. 3 Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» кошти існують у готівковій (формі грошових знаків) або безготівковій формі (формі записів на рахунках у банках).

Таким чином, закон розуміє вклад як певну суму коштів. Отже, кошти можуть бути предметом злочину в безготівковій формі (зберігатися на банківському рахунку). Безготівкові грошові кошти є документальними та електронними записами на рахунках у банках.

За таких обставин навряд чи заслуговує на підтримку пропозиція М.П. Бікмурзіна безпосередньо у тексті кримінального закону вказати на те, що під майном як предметом злочинів проти власності слід розуміти, зокрема, безготівкові гроші [17, с. 143, 144, 152]. Викладене і так є очевидним з урахуванням наведених положень регулятивного (цивільного) законодавства. Водночас М.П. Бікмурзін слушно вважає, що охоплення поняттям майна безготівкових коштів дозволяє розцінювати злочинні посягання на

такі кошти як традиційні злочини проти власності, а отже, КК не потребує якихось нових заборон, розрахованих на вказані посягання. Погоджуємось із науковцем і в тому, що реальна можливість розпорядитись безготівковими грошима виникає у винного з моменту зарахування грошей на його банківський рахунок, а в певних випадках – уже в момент обманного списання грошей з рахунку законного власника на рахунок третьої особи (повернення боргу, оплата товарів чи послуг тощо).

Як слушно зазначає Н.В. Вишнякова, на підставі розкриття цивільно-правової природи безготівкових грошей можливі два варіанти вирішення питання про ці гроші як предмет злочинів проти власності: 1) визнавати готівкові і безготівкові гроші майном, що належить особі на праві власності; 2) визнавати готівкові гроші речами, а безготівкові – правом вимоги, що входять до складу майна, що належить особі на праві власності. Обидва ці підходи, будучи прийнятними з цивільно-правової точки зору, дозволяють визнавати безготівкові гроші предметом злочинів проти власності [18, с. 14]. До речі, у низці рішень Європейський суд з прав людини роз'яснив, що майном, яке перебуває у власності, можуть бути як речі, так і права, в тому числі права вимоги; безготівкові гроші є майном, що перебуває у власності [14].

Близьким до висловлювання Н.В. Вишнякової є наступна позиція. Якщо ігнорувати архаїчну догматику і суворо керуватись текстом кримінального закону, потрібно виходити з того, що в кримінально-правовій нормі про крадіжку йдеться не лише про речі, а й про будь-яке майно, а отже, і про грошові кошти на рахунку як об'єкт зобов'язальних прав і права на майно [19]. Про безготівкові гроші як різновид майна, що належить власнику банківського рахунку, відповідно, про предмет злочинів проти власності йдеться у працях і інших дослідників [20, с. 174; 21, с. 91; 22, с. 138–141; 23, с. 573–574; 24, с. 12–13].

В юридичній літературі висловлюється думка про те, що «при вирішенні питання про визнання предметом злочину безготівкових коштів слід зважати на те, що йдеться, по суті, про заволодіння майновими правами зобов'язального характеру (правом на майно), оскільки поняття «власник рахунку» та «грошові кошти на банківському рахунку» – умовні, адже і банківський рахунок, і безготівкові кошти на ньому є категоріями зобов'язально-правового характеру. Банк, отримувач цих коштів, наприклад, від вкладників, стає їх власником, а у вкладника з'являється на ці кошти право вимоги. Отже, заволодіваючи коштами банку, злочинці посягають на майно банку, якому і завдають шкоду» [25].

Показовими у зв'язку з цим є міркування Н.О. Антонюк, яка зазначає, що безготівкові гроші є юридичною фікцією, зобов'язанням, що показує рух грошей і полягає в обов'язку банку виплатити гроші певному клієнту (перерахувати їх); кримінально-правова охорона безготівкових грошей повинна бути тотожною кримінально-правовій охороні готівкових грошей як різновиду речей [26, с. 131–134].

Чимало інших науковців [27, с. 175–176; 28, с. 76–80] є прибічниками подібної позиції, яку є підстави визнавати компромісною. Стверджується,

що гроші завжди залишаються грошима, а безготівковість — лише форма їх існування. Не можна не відзначити дуалізм природи безготівкових грошей — втілення у них речового та зобов'язального права (з одного боку, це вимога кредитора до боржника, з іншого — ця вимога відокремлюється від договору, внаслідок якого вона виникла, а майно, що утворилося, є залученим капіталом для банку — об'єктом права власності). Банк, який придбаває право власності на зараховані на відповідний рахунок кошти, перебуває щодо зовнішнього світу приблизно в такій самій ситуації, що і традиційний власник. Якщо на рахунок злочинця (або іншої особи) зараховані безготівкові гроші, у нього з'являється реальне право користуватися цими коштами на свій розсуд (наприклад, особа може перевести їх у готівку, перерахувати на рахунок іншої особи). Злочинець набуває право на майно, тобто на самі гроші, які становлять предмет зобов'язальної вимоги до банку.

Судова практика на сьогодні кваліфікує злочини, предметом яких є безготівкові гроші, як безоплатне вилучення безготівкових грошей, які є чужим майном.

Так, за ч. 2 ст. 190 і ч. 3 ст. 190 КК кваліфікував Київський районний суд м. Харкова дії С., який, маючи умисел, спрямований на заволодіння чужим майном шляхом обману в значних розмірах, діючи з корисливих мотивів, під приводом сприяння у складанні іспитів студентом університету А., у поновленні його на 4 курс навчання після відрахування та вступу до навчання на 5 курс бюджетної форми навчання заволодів грошовими коштами А. шляхом здійснення електронних платежів та операцій з безготівковими коштами, чим завдав значної шкоди потерпілому. Крім того, С., маючи умисел, спрямований на заволодіння чужим майном шляхом обману в значних розмірах, діючи повторно з корисливих мотивів, під приводом сприяння у наданні К. кімнати в гуртожитку університету заволодів коштами К. шляхом здійснення електронних платежів та операцій з безготівковими коштами, чим завдав значної шкоди потерпілому. Зазначені грошові кошти з поточного рахунку за допомогою кредитної картки С. отримав готівкою в банкоматах [29].

Як бачимо, суд виходив із того, що злочинець не тільки отримав кошти у безготівковій формі, а й отримав їх готівкою в банкоматі. Злочин був визнаний закінченим з моменту переведення цих коштів у готівку.

Хустський районний суд Закарпатської області кваліфікував за ч. 5 ст. 191 КК України дії З., який, маючи попередній досвід роботи у сфері банківської діяльності та будучи обізнаним із порядком та процедурою оформлення кредитних договорів, у червні 2008 р. вступив у злочинну змову з У., економістом зі споживчого кредитування Хустського відділення банку, щодо оформлення останнім фіктивних кредитних договорів на підставних осіб без наявності та ідентифікації осіб позичальників. Переслідуючи корисливі мотиви та діючи умисно в своїх інтересах, З. за попередньою змовою з У. безпідставно зняв

і привласнив з платіжних карток за кредитними договорами, незаконно оформленими У., грошові кошти, чим заподіяв інтересам банку матеріальної шкоди, а також вчинив підроблення документів [30].

Крюківський районний суд м. Кременчука Полтавської області розглянув кримінальне провадження за обвинуваченням Д. у вчиненні протиправних дій, спрямованих на заволодіння грошовими коштами мешканців м. Кременчука, Кременчуцького району Полтавської області та прилеглих до нього районів Полтавської та Кіровоградської областей, які звертались до нього щодо купівлі, доставки та монтажу металопластикових конструкцій, шляхом обману. Д. із громадянами укладав відповідні договори без наміру реального їх виконання, а лише з метою заволодіння грошовими коштами, які підлягали сплаті на виконання умов таких договорів. Потерпілими сплачувався завдаток, про що складався відповідний документ, надавались товарні чеки, гарантійний лист ТОВ «СГ» та розраховувалась вартість замовлення. Після цього потерпілими сплачувалась обумовлена договором сума – вартість виробів та здійснюваних робіт з їх доставки і монтажу – у безготівковій формі шляхом укладання клієнтами кредитних договорів у банках та подальшим безготівковим перерахуванням цими банками на виконання умов кредитних договорів грошових коштів на відкритий Д. рахунок у банку. Суд визнав винним Д. у вчиненні злочинів, передбачених ч. 1 ст. 190, ч. 2 ст. 190 КК України, при тому що після перерахування коштів на безготівковий рахунок Д. він не здійснював їх переведення у готівку [31].

Ц. здійснив за допомогою третьої особи несанкціоноване втручання в систему «клієнт-банк» ПП «М.» і направив платіжне доручення до АТ «Укрбанк», який здійснює обслуговування поточного рахунку цього підприємства, про перерахування грошових коштів на рахунок фізичної особи Г. у відділення ПАТ «АКБ», вказавши призначення платежу – перерахування коштів на поворотну фінансову допомогу за договором. Ц., діючи спільно з Г., умісно з метою заволодіння грошовими коштами, які йому не належать, а належать ПП «М.», шляхом використання паспорта громадянина України Ц., який він отримав від Г., відкрив поточний рахунок у відділенні ПАТ «АКБ» та поточний рахунок у АТ «Е-Банк», після чого, переконавшись, що грошові кошти надійшли на його поточний рахунок з АТ «Укрбанк» від ПП «М.», звернувся із заявою до ПАТ «АКБ» про перерахування їх на поточний рахунок в АТ «Е-Банк» для подальшого зняття готівкою вказаних коштів, які належали ПП «М.». Після того, як він написав заяву і здав її працівнику банку, отримавши на руки платіжне доручення про перерахунок коштів, він був затриманий працівниками міліції при виході з банку. Придніпровський районний суд м. Черкаси визнав Ц. винним у вчиненні злочину, передбаченого ч. 5 ст. 185 КК України, визнавши закінченим злочином перерахування безготівкових коштів на рахунок злочинця [32].

Звертає на себе увагу те, що в кожному з наведених випадків правозастосовної практики, які можна вважати типовими, суд виходив із того, що закінченим злочин вважається або в момент безпосереднього отримання грошей з рахунку (вкладу) потерпілого, або в момент зарахування грошей на рахунок, з якого злочинець може розпоряджатися безготівковими грошима. У разі, коли за рахунок коштів із чужого рахунку оплачуються товари (роботи, послуги), наприклад, за допомогою фіктивної або втраченої кредитної (розрахункової) картки, таке розкрадання вважається закінченим з моменту списання грошей з рахунку власника.

Спроба обґрунтувати прихильниками речової концепції безготівкових коштів того, що закінченим злочин можна вважати лише при «переведенні коштів у готівку», викликає серйозні сумніви. Так, незаконно перерахувавши грошові кошти з одного рахунку на рахунок, яким він може вільно розпоряджатися, злочинцю немає жодної необхідності переводити їх у готівку: він може використовувати їх і без цього [33, с. 14–15].

Як бачимо, практика рухається шляхом визнання безготівкових грошей предметом злочинів проти власності в аспекті змішаної, речово-зобов'язальної концепції.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє зробити висновок про те, що цивільно-правове поняття майна охоплює і безготівкові кошти, а отже, закріплювати власне, кримінально-правове поняття «майно» (у т. ч. шляхом внесення змін до КК України) не потрібно. Питання про переважно речовий або зобов'язально-правовий характер безготівкових грошей як різновиду майна для вирішення проблем, пов'язаних із кваліфікацією злочинних посягань на такі гроші, не є принциповим. В аспекті визнання безготівкових грошей предметом злочинів проти власності конструктивним слід визнати компромісний підхід, відповідно до якого безготівкові гроші мають змішану (речово-зобов'язальну) природу. Тому слід підтримати панівну нині в літературі позицію, відповідно до якої кваліфікація посягань на грошові кошти не залежить від форми (готівкової чи безготівкової) їх існування; предметом злочину при незаконному списанні сум безготівкових коштів з банківських рахунків є майно, що належить власникам рахунків; незаконне посягання на безготівкові гроші треба розцінювати як заволодіння чужим майном у той чи інший спосіб, визначений КК України.

Проблематика предмета злочинів проти власності продовжує зберігати свою актуальність, особливо в аспекті визначення перспектив заміни розробленої ще в радянський період концепції злочинів проти власності на концепцію майнових злочинів.

Література

1. Ефимова Л.Г. Правовые проблемы безналичных денег / Л.Г. Ефимова // Хозяйство и право. – 1997. – № 2. – С. 44–49.
2. Тараканов С. Информационная природа безналичных денег / С. Тараканов // Хозяйство и право. – 1998. – № 9. – С. 68–72.
3. Демушкина Е. Безналичные ценные бумаги – фикция или реальность? / Е. Демушкина // Рынок ценных бумаг. – 2006. – № 18. – С. 87–93.

4. Гражданское право : [учебн.] : в 2-х т. / отв. ред. Е.А. Суханов – 2-е изд., перераб. и доп. – М., 2000. – Том II. Полутом 2. – 642 с.
5. Курбатов А. Ответственность банков за несвоевременное исполнение расчетных документов по платежам в бюджет и внебюджетные фонды / А. Курбатов // Хозяйство и право. – 1996. – № 4. – С. 138–141.
6. Новоселова Л. А. О правовой природе средств на банковских счетах / Л. А. Новоселова // Хозяйство и право. – 1996. – № 8. – С. 90–100.
7. Гетманцев Д.О. Банківське право України : [навч. посіб.] / Д.О. Гетманцев, Н.Г. Шукліна. – К., 2007. – 344 с.
8. Скловский К.И. Собственность в гражданском праве / К.И. Скловский – 5-е изд., перераб. – М., 2010. – 893 с.
9. Пауль А.Г. Финансово-правовое регулирование правоотношений собственности / А.Г. Пауль // Журнал российского права. – 2004. – № 1. – С. 21–30.
10. Фролов М.В. Имущество как предмет хищения: единство и дифференциация гражданско-правового и уголовно-правового моментов понятия : дисс. ... канд. юрид. наук / М.В. Фролов. – Екатеринбург, 2002. – 208 с.
11. Волженкин Б.В. Мошенничество / Б.В. Волженкин. – СПб., 1998. – 36 с.
12. Векленко В.В. Квалификация хищений чужого имущества : дис. ... д-ра юрид. наук / В.В. Векленко. – Омск, 2001. – 375 с.
13. Герасимова Е.Л. Предмет хищения в российском уголовном праве : дисс. ... канд. юрид. наук / Е.Л. Герасимова. – М., 2006. – 194 с.
14. Тарасов А.А. Безналичные денежные средства как предмет хищений в сфере финансовой деятельности воинских частей / А.А. Тарасов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.zonazakona.ru/law/comments/334>
15. Хабаров А.В. Преступления против собственности: влияние гражданско-правового регулирования : дис. ... канд. юрид. наук / А.В. Хабаров. – Екатеринбург, 1999. – 213 с.
16. Ефимова Л.Г. Правовые аспекты безналичных денег / Л.Г. Ефимова // Закон. – 1997. – № 1. – С. 97–101.
17. Бикмурзин М.П. Предмет преступления: теоретико-правовой анализ / М.П. Бикмурзин. – М., 2006. – 184 с.
18. Вишнякова Н.В. Объект и предмет преступлений против собственности : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. – Омск, 2003. – 27 с.
19. Отзыв о проекте Федерального закона о внесении в УК РФ дополнений и изменений, касающихся уголовной ответственности за мошенничество [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.iaaj.net/node/1169>
20. Лопашенко Н.А. Преступления против собственности: теоретико-прикладное исследование / Н.А. Лопашенко. – М., 2005. – 408 с.
21. Олійник П.В. Предмет злочинів проти власності: поняття, види, кримінально-правове значення : [монографія] / П.В. Олійник. – Харків, 2011. – 208 с.
22. Швець А.Ю. Предмет злочинів проти власності у кримінальному праві України : дис. ... канд. юрид. наук / А.Ю. Швець. – К., 2011. – 240 с.
23. Яни П.С. Очерк 16. Проблемы квалификации хищений / П.С. Яни // Уголовное право. Актуальные проблемы теории и практики : [сб. очерков] / под ред. В.В. Лунеева. – М., 2010. – С. 570–623.
24. Имущественные преступления : [учеб. пособ.] / под ред. В.И. Тюнина. – СПб., 2102. – 115 с.
25. Виявлення та розслідування злочинів, пов'язаних з використанням засобів доступу до банківських рахунків / В.О. Фінагєєв, С.С. Чернявський, О.К. Татаров та ін. – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2013. – 79 с.
26. Антонюк Н.О. Кримінально-правова охорона власності : [навч. посіб.] / Н.О. Антонюк / – Львів, 2012. – 514 с.
27. Бойцов А.И. Преступления против собственности / А.И. Бойцов. – СПб., 2002. – 775 с.
28. Хилjuta В.В. Безналичные денежные средства как предмет хищения / В.В. Хилjuta // АНО «Юридические программы». – М., 2009. – С. 76–80.
29. Справа № 640/12585/13-к н/п, 1-кп/640/162/14 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/37419556>

30. Справа № 1-137/11. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/15900562>
31. Провадження № 1-кп/537/300/2013, Справа № 537/5255/13-к. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/34371928>
32. Вирок 711/1887/13-к. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pravoscope.com/act-virok-711-1887-13-k-pikovskij-v-uy-11-11-2013-kradizhka-s>.
33. Яни П. Хищение: некоторые вопросы предмета и ущерба / П. Яни // Законность. – 1996. – № 10. – С. 10–19.

А н о т а ц і я

Дорохіна Ю. А. Особливості визначення правової природи безготівкових грошей як предмету злочинів проти власності. – Стаття.

У статті здійснено аналіз доктринальних підходів науковців щодо розуміння правової природи безготівкових грошей. Визначено, що безготівкові гроші мають змішану, речово-зобов'язальну юридичну природу.

Ключові слова: злочини проти власності, предмет злочину, безготівкові гроші.

А н н о т а ц и я

Дорохина Ю. А. Особенности определения правовой природы безналичных денег как предмета преступлений против собственности. – Статья.

В статье проведен анализ доктринальных подходов ученых относительно понимания правовой природы безналичных денег. Определено, что безналичные деньги имеют смешанную, вещно-обязательственную юридическую природу.

Ключевые слова: преступления против собственности, предмет преступления, безналичные деньги.

С и м ж а т у

Dorokhina J. A. The features of determination of the legal nature of non-cash money as the subject of offenses against property. – Article.

The article comprises the analysis of the doctrinal approaches of research workers regarding the understanding of the legal nature of non-cash money. It is defined that non-cash money is mixed, real right-binding in legal nature.

Key words: offenses against property, subject of offense, non-cash money.